

Prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Kraków, 18.08.2024 r.

RECENZJA

**rozprawy doktorskiej Pani magister Edyty Żebrowskiej, pt. „Obraz nauczyciela Szkoły Rydzyńskiej”, Warszawa 2024, ss. 326
napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Bogusława Śliwerskiego
i promotorki pomocniczej dr hab. Katarzyny Buczek**

Recenzja przygotowana na wniosek Senatu Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, który podjął uchwałę w sprawie powołania mnie na recenzentkę w przewodzie doktorskim mgr Edyty Żebrowskiej.

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Edyty Żebrowskiej pt. „Obraz nauczyciela Szkoły Rydzyńskiej”, jest opracowaniem dotyczącym pedeutologii historycznej i historii myśli pedagogicznej oraz oświaty. Rozprawa ta jest też studium wpisującym się w obszar biografistyki pedagogicznej. Temat główny został przedstawiony z odwołaniem się i ogólnym spojrzeniem na działalność oraz poglądy pedagogiczne nauczycieli tej placówki oświatowej, uzupełniony analizą biografii twórcy i założyciela Szkoły Rydzyńskiej, i jednego z przedstawicieli grona pedagogicznego.

Rozprawa liczy 326 stron i składa się ze: „Wstępu”, 11 wyróżnionych fragmentów, „Zakończenia”, „Bibliografii” oraz „Aneksu”. Treść właściwa rozprawy odnosząca się bezpośrednio do tematu pracy mieści się na stronach 109-256 tekstu

opiniowanej rozprawy. Autorka pracy, porządkując treści w niej zawarte, nie stosuje nazwy „rozdział”, jedynie wypunktowując części, chociaż byłoby to bardziej czytelne dla odbiorcy. Dla przejrzystości mojej opinii omawiając wyróżnione fragmenty będę się posługiwać terminem rozdział.

Ważnym dla oceny niniejszej rozprawy jest „Wstęp”, mieszczący się na stronach 13-33. W nim Doktorantka przedstawia genezę podjęcia tego tematu, jego podstawy źródłowe i założenia swojego projektu badawczego. Formułując cel rozprawy napisała: „Celem moich badań było rozpoznanie i interpretacja wybranego obszaru rzeczywistości społecznej Szkoły Rydzyńskiej, jakim była dotychczas niezbadana specyficzna rola nauczyciela tej placówki. Podjęcie tego tematu wydaje się konieczne, by ocalić od zapomnienia tych, którzy tę Szkołę tworzyli...” (s.19). Tak sformułowany cel badań znalazł odzwierciedlenie w poszczególnych rozdziałach rozprawy. Istotne są także rozważania mgr E. Żebrowskiej dotyczące podstaw źródłowych i ich wartości w badaniach pedagogicznych. Przede wszystkim ważna jest refleksja odnosząca się do egodokumentów, ze szczególnym zwróceniem uwagi na znaczenie korespondencji w badaniach naukowych. Wykorzystanie przez Doktorantkę tego rodzaju źródeł w badaniach naukowych z zakresu pedagogiki, jakimi są listy, ma duże znaczenie. Dodam, że to należy do rzadkości w prowadzonych współcześnie badaniach pedagogicznych. Odnosząc się do „Bibliografii” opiniowanej pracy, na korzyść Doktorantki odczytuję wykorzystanie źródeł archiwalnych, znajdujących się w Archiwum Szkoły Rydzyńskiej, w tym rękopisów i źródeł drukowanych. Nie rozumiem jedynie, dlaczego „Bibliografia” nie rozpoczyna się od wyróżnienia tegoż archiwum, a następnie wypisania wykorzystanych z niego źródeł. Tak się czyni w pracach o charakterze historycznym, a ta do nich należy. Tu Autorka wpisuje nazwę archiwum przy każdym źródle.

Ważnym dla całości prezentowanego zagadnienia, tj. obrazu nauczycieli tej placówki, jest „Aneks” niniejszej pracy. Zawarte w nim dokumenty i zdjęcia znakomicie uzupełniają treści rozdziałów, omawiających dzieje tej szkoły przez pryzmat jej nauczycieli.

Po lekturze pracy stwierdzam, że pięć pierwszych rozdziałów stanowi wprowadzenie do tematu i opracowane są one na podstawie wybranej literatury przedmiotu. Doktorantka w tych fragmentach rozprawy omawia następujące zagadnienia: 1. „Sytuacja społeczno-polityczną szkolnictwa w okresie międzywojenny”, 2. „Filozoficzne źródła myśli pedagogicznej II Rzeczypospolitej”, 3. „Wychowanie jako kształcenie osobowości”, 4. „Walka o polską szkołę”, 5. „Szkoły eksperymentalne typu „Wiejskie Domowe Ogniska Wychowawcze”. Najwyżej oceniam dwa ostatnie rozdziały, ze względu na zawarte w nich treści i związek z tematem pracy.

W kolejnych rozdziałach zostały omówione problemy bezpośrednio odnoszące się do tematu pracy, które Autorka zatytułowała: 1. „Szkoła Rydzyńska w świetle stanu badań pedagogicznych”, 2. „Działalność społeczno-polityczna Tadeusza Łopuszańskiego”, 3. „Fundacja im. Sułkowskich”, 4. „Szkoła Rydzyńska”, 10. „Marian Jasiński (1905-1943) - studium przypadku rydzyńskiego nauczyciela”. Najobszerniejszy jest rozdział poświęcony historii Szkoły Rydzyńskiej. Dla początkującego czytelnika historii tej instytucji jest to, w mojej opinii, mała monografia tej placówki. W tej części pracy zostały omówione między innymi ogólne zasady funkcjonowania szkoły, cele wychowania ze szczególnym akcentem na realizację wychowania społecznego i fizycznego, problemy nauczania, sylwetka absolwenta i kwestia nauczycieli Szkoły Rydzyńskiej. Mówiąc o nauczycielach Doktorantka ukazuje kwestie kształtowania się zespołu nauczycielskiego, wykształcenie, zadania pedagogiczne, aktywność naukową oraz atmosferę, jaką tworzyli w relacjach ze swoimi podopiecznymi. Po ukazaniu dziejów Szkoły Rydzyńskiej mgr E. Żebrowska sporo miejsca poświęca na zobrazowanie nauczyciela tej placówki na przykładzie Mariana Jasińskiego, to kolejny rozdział tej pracy. Na 40 stronach tekstu czytamy nie tylko o biografii wybranego przez Doktorantkę nauczyciela, ale i o ideałach wychowawczych realizowanych w pracy nauczyciela, rozumieniu pracy nauczyciela oraz rodzajach jego postaw. Analizując głównie korespondencje Jasińskiego mgr E. Żebrowska odczytała z tych źró-

deł między innymi ważne przesłania pedeutologiczne, które sformułowała w postaci następujących tez: 1. „Praca jako duchowa samorealizacja”, 2. „Samowychowanie”, 3. „Wychowanie do odpowiedzialności” i in. Z kolei w obszarze postaw nauczycielskich wymieniła takie oto kategorie nauczycieli: 1. „Nauczyciel kochający dusze swoich uczniów”, 2. „Nauczyciel jako budziciel dusz porywający do zmiany”, 3. „Nauczyciel przyzwalający na upadek”, 4. „Nauczyciel uznający jedność ciała i ducha”. W ten sposób podkreśliła, jak różnorodne funkcje może pełnić nauczyciel w szkole oraz jak ważne jest ich dobre spełnianie. Jednocześnie zobrazowała atmosferę pedagogiczną tej szkoły. Opisana postawa nauczyciela i głoszone przez niego idee są zgodne z tezą wypowiedzianą przez twórcę Szkoły Lwowsko-Warszawskiej Kazimierza Twardowskiego, który w jednym z przemówień, jako prezes Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, tak mówił o znaczeniu nauczyciela: „Bez dobrego nauczyciela szkoła nawet w warunkach sprzyjających dobrą nie będzie, ale dobry nauczyciel, potrafi w znacznej mierze zrównoważyć braki systemu i urządzenia szkolnictwa”. A przecież praca nauczycieli Szkoły Rydzyńskiej nie przebiegała w łatwych warunkach. To oni swą znakomitą pracą równoważyli braki ówczesnego systemu szkolnego.

Doktorantka kończy rozważania w swojej pracy rozdziałem pt. „Przesłania dla współczesnych reformatorów edukacji szkolnej”. W nim mgr Edyta Żebrowska przekonuje, cytując głównie współczesnych badaczy teorii pedagogicznej, jak ważne są idee dobrego wychowania realizowane w szkole. W mojej opinii treści tego rozdziału, którym towarzyszy idea przekonania czytelnika do znaczenia dziedzictwa pedagogicznego Szkoły Rydzyńskiej i jej wartości dla współczesnej edukacji, można było zamieścić w zakończeniu dysertacji.

Podsumowując. Projekt badawczy mgr Edyty Żebrowskiej przedstawiony w postaci dysertacji pt. „Obraz nauczyciela Szkoły Rydzyńskiej” to przykład pracy ukazującej jak ważna jest pamięć pedagogiczna. Jest to praca o tych, którzy przygotowywali przyszłość Polski. Wybór tematu, podstawy źródłowe i dobra umiejętność interpretacji źródeł, prowadząca do pozyskania wiedzy historyczno-pedagogicznej, przesądzają o mojej pozytywnej opinii.

Konkluzja

Pani mgr Edyta Żebrowska w swej rozprawie pt. „Obraz nauczyciela Szkoły Rydzyskiej”, dowiodła, że posiada ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu dyscypliny pedagogika oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Stwierdzam, że rozprawa odpowiada warunkom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789) w zw. z art.179 ust. 2 i 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające Ustawę — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz.1669). W związku z tym opowiadam się za dopuszczeniem Pani magister Edyty Żebrowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Władysława Szulakiewicz